

Nori axola zaio artea?

Urtea amaitzeko desiratzen nago, 2018an zer gertatu zen begiratu ahal izateko Wikipedian. Adinarena izango da, geroz eta sarriago gertatzen zait, uholde zikin batek narama abaila bizian, eta ez naiz akordatzeko noiz hasi zuen euria. Etxeak ikusten ditut ur azpian desagertzen, herri osoak, jendea itozten, haurrak negarrez teilatueta antenari helduta, zuhaitzak zuztarretik erauziak, autoak ahuspez, animalien gorpu uhandituak, eta ni uholdeak narama jitoan, ur gainean naiz bederen. Bizirik nagoela esango nuke, inork galdetuko balit, baina ez dit inork galdetzen.

Arteak ere antzeko: bizirik dagoela esango luke, inork galdetuko balio. Inork galdetu gabe ere bizirik baitago. Non, nola, zein forma hartzen duen, hori beste kontu bat da. Eta forma hori nola iristen zaigun ere bai. Izan ere, ikusle arruntak azken emaitza izaten du begien aurrean, erakunde batek eskainia normalean, izan galeria, izan museo, edo bestelako. Dena pasatzen da instituzio baten galbahetik.

Beraz, instituzio bakoitzak galbahe lan hori nola egiten duen aztertu beharra dago arretaz, eta Wikipediaren zain egon gabe, aurtengo urteak eman dituen albiste batzuk aletzen saiatuko gara ondoren.

Nori axola zaio artea, museo bat daukanean?

110 urte bete ditu. Zaharra da, beste batzuekin alderatuta behintzat, Bilboko Arte Ederren Museoa, modernoa zen, XX. mende hasierako hiriak behar zuena. Gaur ez dakigu

zeinek behar duen zein: hiriak museoa ala museoak hiria. Guggenheim efektua gogorra izan da museoarentzat. Iñaki Estebanek oso ondo definitu zuen: museo berriak luxuaren ideia ekarri zuen hirira, eta behin luxua bertan izanda, zertarako behar du ba hiritarrak artea?

Gaitz horrek jota egon da urte askoan Arte Ederren Museo, eta beharbada horregatik erabaki zuten agintariak, inolako lehiaketa publikorik egin gabe –zertarako ibili disimulatzen?–, garai batean bertako zuzendari izan eta gero urte mordoxka batean Madrileko Prado museoaren gidaritza eramane zuen Miguel Zugaza jartzea berriro ere zuzendari.

Noraezean ibiltzea egozten zitzaion museoari ia oraintxe arte, bertako artistei eta batez ere garaikideei kasurik ez egitea, aintzat ez hartzea parekidetasuna erakusketetan, eta beste hainbat zabarkeria (edo –gizon– zaharkeria). Zuzendari berriak ondo daki hori. Elkarrizketa mamitsua eman zion *Berria*-ri, eta tartean hauexek bota zituen ulertu nahi dituenarentzat:

Guggenheimi dagokionez:

Egia da Guggenheimek turismo kulturala ekarri duela, eta hara doazen bisitarien %10 ere etortzen direla gurera. Baina Arte Ederren Museoak bestelako funtzioa du: sozialagoa eta artearen heziketari lotutakoa. Edonola ere, uste dut iratzarri egin gaituela Guggenheimen etorrerak. Esnatzera behartu gaitu.

Artista garaikideen presentzia urriari dagokionez:

Etorkizuna marratzen ari garen heinean ardua hartzea beharrezkoa da, eta uste dut ireki berri dugun erakusketa eta azaroan irekiko dugun *68aren ostean* izeneko horren isla izango direla. Euskal testuinguruaren ikuspegitik abiatuta, gaur egungo artearen eztabaidetan egon behar dugu. Uste dut aurrerantzean museoak izan behar duen identitatearen inguruan posizioa hartzeko era bat dela.

Emakumeen presentzia urriari dagokionez:

Museoak ezin du gehiago saihestu gai horrekin duen erantzukizuna. Argi dago. Genero ikuspegiari heltzeko Emak izeneko plana jarri dugu martxan: ez soilik egiten diren erakusketetan emaku-

meeek ikusgarritasun handiagoa izan dezaten; bilduma osatzeari begira ere lan egingo dugu, hutsune garrantzitsuena eremu horretan baitugu. Behar-beharrezkoa zaigu emakumeek sortutako artea bilduman egotea. Andreak artearen historiaren parte dira, eta hori hala agertu behar da. Plana osatu dugu, eta aurrera goaz. Jabetu gara dugun hutsune horretaz, bai.

Kontua ez da ordea hutsuneez jabetzea, edo ez da behintzat nahikoa. Elkarrizketa horretan bertan aipatzen zuen Miguel Zugazak *ABC. Bilboko Museoaren alfabetoa* erakusketa, Kirmen Uribe idazlea izan duena komisario, eta museoaren bilduma beste modu batean erakusteko pentsatua izan zena. Elkarrizketa hartako lehen galde-erantzuna dakart osorik:

Museoaren ibilbide baten hasiera baten aurrean gaude?

Baietz uste dut. Ez espazioaren berreraikuntzagatik bakarrik. Artearen historiaren irakurketa bakarra egiteko joeratik askatu gaitu, nolabait, *ABC. Bilboko Museoaren alfabetoa* erakusketa prestatzeko prozesuak. Uste dut, era batean edo bestean, denok askatu gaituela: orain arteko inertziekin hautsi, eta etorkizunean pentsatzeko gakoak eman dizkigu.

Garazi Ansak oso kritika gogorra egin zion *Berria*-n erakusketari. Oso. Ez daukat hona dena ekartzeko modurik, baina osorik irakurri beharrekoa da. Lagin batzuk uzten ditut muinaz jabetzeko.

Museoko zuzendariak martxan jarri duen *Star System*-aren barruan –Alicia Koplowitz eta bere bilduma ezin baitira beste modu batera definitu, artearen munduko izar gisara ez bada–, modu honetako erakusketa bat komisariatzeko ere ezin atzean gelditu, eta euskal kulturako izarretako baten aldeko apustua egin zuten: Kirmen Uribe. Dударik gabe, izenak behintzat jendea erakarriko zuen arrazoi batengatik edo besteagatik; eta erakarri du, nola ez. Eta ezin ukatuko dut: inaugurazio egun inguruan jazotako argi festa eta burrunba guztiak nire kuriositatea elikatu zuten.

Erakusketa ikustean, ordea, ezin esan iragartzen zen hura gutzia topatu nuenik. Su artifizialak ke artean galdu dira berriz ere. Arte bildumen interpretazioak egitea benetan interesgarria da, halakoek museoaren bildumarekiko ikuspegi berriak eskaintzen dituztelako beti, erlazio berriak azaleratu, ideia berriak mahai gainean jarri. Eta, alde horretatik, Arte Ederren Museoan haize

fresko pixka bat sartu dela badirudien arren, berrinterpretazio nahia nahi hutsean gelditu da, inongo oinarri sendorik gabe.

Seguru asko, Zugazari eta museoari gutxi axola zaio euskaraz argitaratzen den egunkari bateko arte kritikari gazte batek dioena, baina etorkizunean pentsatzeko gako horiek hobeto kokatzen lagunduko lioke, irakurriko balu. Eta irakurriko balu Haizea Barcenillak komisariotzaz idatzi dituen bi zutabeetan esandakoa, beharbada hobeto pentsatuko luke hemendik aurrera erakusketa baten komisariotza zeini eman. Hemen zutabe horietatik ateratako lagin batzuk:

Komisarioak, ordea, artelanen bidez diskurtsoa eraikitzearen ardua du, logika sozial eta estetikoak ulertuz. Eta arte instituzioetan egin ohi du hori, alegia, historia eraiki eta iruditegi komunak sortzeko legitimitatea duten lekuetan. Hortaz, artearen zein lanbidearen ezagutza funtsezkoa da, eta hori da, hain zuzen, Kirmen Uriberen *Bilboko Museoaren alfabetoa* erakusketan falta dena.

Artelanak beti du irakurketa ugari, eta, erakusketak bati lehentasuna eman arren, ez ditu besteak itxi behar. Hemen, horren ibilbide motzekoa da irakurketa, esanahi ugari horiek antzutzen dituela. Lanak irudikapen bihurtzen ditu, ez zentzuz beteriko irudi.

Tristea da lan berri ugari eskaintzen dizkigun mostra, ikuspegi tradizioaletatik bestelako aukerak bilatzen zituena, diskurtso kritikorik emateko gai ez izatea; eta horren ondorioz, museoak dituen artelan bikainak denbora-pasan, anekdotan, dekorazio huts bihurtzen duen diskurtso gainazalezkoa sortzea.

Kritika horiek irakurrita, galdera, susmoa sortzen zaio ordea bati: eta justu horixe baldin bazen lortu nahi zuena?

Dena dela, abenduan jakin dugu Arte Ederren Museoa handitzeko proiektua onartu egin dela, eta ikusi egin beharko da horrek zer ekartzen dion Euskal Herriko arteari eta gizarteari.

Nori axola zaio artea, eta (gutaz) esateko daukana?

Baionako Euskal Museoak Gaur taldeari eskainitako erakusketa izan zuen ikusgai 2018an, izenburu honekin: *Gaur, 1966*.

Euskal arte ihardukitzailea. Eta batek ez daki nola hartu. Betikora begira jartzea izan liteke, eta izan liteke iraganaren irakurketa berri bat egitea gaur egungoa hobeto ulertzeko. Ez dakit, akaso beharrezkoa zen Baionan. Eta akaso bide berri baten hasiera izan liteke, ikusteko dago.

2018ak zalaparta handirik sortu ez duen albiste bat ere ekarri zuen, erakundeei dagokienez urteko inportanteena ene uste harroan: Beatriz Herraiz da Artiumeko zuzendari berria. Daniel Castillejok utzi ostean lehiaketa abiatu zuen Artiumek, eta urrian jakin zen aurkeztutako hautagai gutzietatik berea jo zutela proiekturik sendoena.

Komisarioa, han eta hemen lan asko egina, besteak beste Xabier Arakistainekin batera Montehermoson ibilia, oso pertsona egokia izan daiteke Artium berritzeko, eta euskal arte garaikideari orain arte eman zaiona baino zentralitate handiagoa emateko. Betikoa, aurrekontua izango du kontra, bilduma osatzeko diru nahikorik izango ote duen.

Bildumarena oso da kezkatzeko motiboa. Bai Arte Ederren Museoa, bai Artium, bai eta neurri batean Guggenheim bera ere, gaur egun Euskal Herrian arte bilduma osatzeko ardura duten erakunde bakanetakoak dira, bai behintzat nagusiak, nahiz eta San Telmok eta beste erakunde batzuek ere bilduma izan.

Osatutako bildumaren arabera egin ahalko dituzte etorkizunean gure gaurko iraganaren irakurketak, Wikipedian begiratuta edo begiratu gabe. Eta horretan hankamotz gabiltza. Horixe uste dut dela urgenteena orain, urte luzez bazter utzita eduki ostean.

Bestela, produkzioan, artistei lanerako aukerak eman eta giro egoki bat sortzen, gure gaurko gizarteari buruz hausnartzen, artearen beraren egitekoaz galdezka, etengabe eta isilean, ondo ari dira instituzio batzuk, txikienak: Azala, Bulegoa, Consonni, Okela, La Taller, Erredakzioa eta, batez ere, Uharte Zentroa. Lau emakumek osatutako zuzendaritza berria sartu zenetik (Oskia Ugarte, Elisa Arteta, Nerea de Diego, Betisa San Millan), zentroa goitik behera eta behetik

gora aldatu dute, eta oraintxe bertan Euskal Herriko gunerik interesgarrienetakoa da; Iruñerria, oro har.

Horrekin batera, aurtengo pelikulari amaiera gozoa emateko, Durangoko Azokan aurkeztu zuten proiektua dago, bizipozgarri: Tractora artisten kooperatiba, eta hortik sortutako -zko argitaletxea. Ikusteko dago noski zer emango duen, baina *a priori* aurten arte munduan izan den iniziatiba ederrenetakoa da.

Izan beza bizitza on eta luzea.

Edo gutxienez 2019 oparoa. 🍷